

B'.

Ὁ κόσμος ὁ ὁποῖος ἱκανοποιεῖ τὰ κριτήρια τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ εἶνε ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν (εἰδῶν). Αἱ οὐσίαι εἶνε ἀληθῶς πραγματικαὶ (Φαίδων 78 D). Ἡ ἔρευνα τοῦ κόσμου τῶν ἰδεῶν τὴν ὁποῖαν ἀφοροῦν αἱ ἐπόμενοι παράγραφοι δὲν ἔχει τὴν ἀπαίτησιν οὔτε ὅτι εἶνε διδακτικὴ οὔτε ὅτι περιλαμβάνει τὸ ὅλον θέμα: περιορίζεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ νὰ ἐξετάσῃ τὰς ἀπόψεις ὑπὸ τὰς ὁποίας αἱ ἰδέαι καθιστοῦν ζωηρότερον καταφανές τὸ μέτρον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ. Καίτοι ἡ περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρία δὲν εἶνε ἡ σπουδαιότερα ἐκ τῶν διδασκαλιῶν τοῦ Πλάτωνος, εἶνε ὅμως ἐκείνη ποὺ κατέχει τὴν προεξέχουσαν θέσιν εἰς τοὺς διαλόγους του· καὶ ἐπὶ πλέον εἶνε ἐκείνη μὲ τὴν ὁποῖαν ἠσχολήθη περισσότερο ἢ κατὰ παράδοσιν πλατωνικὴ ἔρευνα. Εἶνε δυστύχημα ὅτι ἡ παράδοσις αὐτὴ ἐθεώρησε τὰς ἰδέας ὡς ἀνεξάρτητον καὶ αὐτοτελῆ κόσμον καὶ ὡς κἄτι τὸ ἐντελῶς τελευταῖον· εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος φαίνονται μᾶλλον πηγάζουσαι ἐκ θεμελιωδεστέρων παραγόντων ὁποῖοι εἶνε τὸ εἶναι, τὸ μὴ - εἶναι, τὸ Πέρασ καὶ τὸ Ἄγαθόν. Τὰ εἶδη καταλαμβάνουν μίαν μεταφυσικὴν περιοχὴν ἢ ὁποία περιλαμβάνει τὴν Ψυχὴν, τὸ Δεχόμενον, ὡς ἐπίσης καὶ τὸν Ἔρωτα. Κατὰ ταῦτα τὰ εἶδη δὲν εἶνε ἓνα βασίλειον περιλαμβάνον τὰ πάντα. ἀλλ' εἶνε μέλη μιᾶς συνθέτου μεταφυσικῆς κοινωνίας. Συνέπεια τῆς στενῆς αὐτῆς ἀντιλήψεως τῆς μεταξὺ τῶν ἐρευνητῶν παραδόσεως ὑπῆρξε μία μᾶλλον στείρα ἀπασχόλησις μὲ τὸ ζήτημα τῆς σχέσεως τῶν ἰδεῶν πρὸς τὰ πράγματα. Εἰς τοῦτο μάλιστα θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἡ κατὰ παράδοσιν ἔρευνα εἶχε τὴν τάσιν νὰ τονίσῃ ὑπὲρ τὸ δέον τὸν ἀποχωρισμὸν τῶν ἰδεῶν ἀπὸ τῶν πραγμάτων. Ἡ ὀρθολογικὴ ὅμως παράδοσις ἐν τῇ προσπάθειά της νὰ ἐπιβάλλῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Πλάτωνος τὴν μορφήν ἐνὸς συστήματος, δὲν ἔδωκε τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὸν ἀμφιμερῆ χαρακτήρα τῶν θεωριῶν του. Διὰ τὸν Πλάτωνα αἱ ἰδέαι εὐρίσκονται ἐπέκεινα ἀλλ' ἐπίσης καὶ ἐντὸς τῶν πραγμάτων. Εἰς τὸν Πλάτωνα βλέπομεν ἐκδηλουμένας καὶ τὰς δύο τάσεις: τόσον τὴν πρὸς ἓνα ἐπέκεινα - κόσμον ὅσον καὶ τὴν πρὸς τὸν παρόντα κόσμον μας.

Ἡ θεωρία, λοιπόν, τῶν ἰδεῶν εἶνε μία ὑπόθεσις ἢ ὁποία συνιστᾶται λόγῳ τῆς ἱκανότητός της νὰ ἐξηγήσῃ ὠρισμένα γεγονότα τῆς

ἀνθρωπίνης πείρας (Φαίδων 100 A, B). Τὰ γεγονότα ταῦτα εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον δύο εἰδῶν: εἶνε τουτέστι τὰ συμβεβηκότα τῆς γνώσεως ἀφ' ἑνός καὶ τὰ συμβεβηκότα τοῦ φυσικοῦ κόσμου ἀφ' ἑτέρου.

α) Εἰς τὴν πείραν μας σχετικῶς πρὸς τὴν γνῶσιν εὐρισκόμεθα ἀντιμέτωποι πρὸς τὴν διάκρισιν μεταξὺ λόγου καὶ ἀληθοῦς δόξης. Ἐὰν δὲν παραδεχθῶμεν ἕνα κόσμον τῶν ἰδεῶν ἢ διάκρισις αὕτη δὲν εἶνε δυνατόν νὰ στηριχθῇ, καὶ δὲν θὰ ἔχομεν πλέον γνῶσιν ἀλλὰ μόνον δόξαν (Τιμ. 51 D). Οὕτω ὁ Kant ἐνόμισεν ὅτι εἰάν δὲν ἐδέχετο τὸν χῶρον καὶ τὸν χρόνον ὡς μορφὰς τῆς αἰσθήσεως καὶ τὰς κατηγορίας δὲν θὰ τοῦ ἦτο δυνατόν νὰ ἐκφύγη ἀπὸ τὴν δυσχερῆ θέσιν τοῦ Hume ὅπου ἡ γνῶσις δὲν ἦτο παρὰ μία ῥοὴ ἐντυπώσεων. Ὁ Πλάτων ἐκκινεῖ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὑπάρχει σαφῆς καὶ βεβαία γνῶσις εἰς τὸν Σοφιστῆν (260 A) λέγει ὅτι ἡ διανόησις (λόγος) εἶνε μία πραγματικότης κατόπιν δὲ διερωτᾶται πῶς μία τοιαύτη γνῶσις εἶνε δυνατή. Οὕτω καὶ ὁ Kant ἐκκινεῖ ἐκ τῆς προϋποθέσεως ὅτι τὰ μαθηματικά καὶ ἡ φυσικὴ εἶνε πεδία τῆς γνώσεως καὶ κατόπιν διερωτᾶται τὶ συνεπάγεται ἡ προϋπόθεσις αὕτη.

Ἐνῶ ὅμως ὁ Kant, διὰ νὰ ἐξηγήσῃ τὸ γεγονὸς τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖ ὡς ἀφετηρίαν, καταφεύγει εἰς μίαν θεωρίαν περὶ τῶν δυνάμεων τῆς διανοίας, ὁ Πλάτων καταφεύγει εἰς μίαν μεταφυσικὴν θεωρίαν. Ὁ κόσμος τῆς πείρας εἶνε ἀνίκανος νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀντικείμενον μίας γνώσεως ποῦ νὰ ἔχη νόημα κατὰ συνέπειαν ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἕνος κόσμος πέραν τῆς πείρας. Αἱ ποιότητες τῶν δεδομένων τῆς πείρας εἶνε συγκεχυμέναι, π. χ. τὸ τραπέζι αὐτὸ εἶνε καφετὴ ἀλλ' ὄχι ἐντελῶς, εἶνε μαυριδερὸ καφετὴ μὲ λίγόν κόκκινον μαζί. Ἐπὶ πλέον αἱ ποιότητες τῆς πείρας δὲν εἶνε δεκτικαὶ μετρήσεως· τὸ δωμάτιον τοῦτο εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον θερμόν· αἰσθάνομαι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εὐτυχής. Ἡ ἀκαθοριστία αὕτη εἶνε ἀντικειμενική· τὰ συμβεβηκότα τῆς πείρας διαφεύγουν τὸν ἀριθμητικὸν καθορισμόν. Ἐπίσης τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας εὐρίσκονται ἐν κινήσει, μεταβάλλονται διαρκῶς, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ τὰ προσδιορίσωμεν διότι ἐξαφανίζονται τὴν στιγμὴν ποῦ θέλομεν νὰ τὰ ὑποδείξωμεν. Τέλος τὰ ἀντικείμενα τῆς πείρας δὲν εἶνε διακεκριμένα, δὲν εἶνε κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλή-

λων διὰ σαφῶν ὁρίων, καὶ κατὰ ταῦτα δὲν παρουσιάζουν πεδίων διὰ σαφεῖς διακεκριμένας ἰδέας.

Σαφῆς ὅμως καὶ ὠρισμένη γνῶσις ὑπάρχει· κατὰ συνέπειαν ὑπάρχει καὶ ἓνας κόσμος τοῦ εἶναι ὁ ὁποῖος καθιστᾷ αὐτὴν δυνατὴν. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶνε ὁ τῶν ἰδεῶν (εἰδῶν) ἑκάστη ἐκ τῶν ὁποίων εἶνε σαφῆς καὶ διακεκριμένη· ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι αἱ ἔννοιαί μας εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀκριβεῖς. Αἱ ἰδέαι κοινωνοῦν αἱ μὲν μετὰ τῶν δὲ καὶ ἄρα εἶνε δυνατὴ μία γενικὴ καὶ ἀναγκαία γνῶσις. Αἱ ἰδέαι εἶνε ὅ,τι εἶνε καθ' ἑαυτάς, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἔχοντος ἀντίληψιν· καὶ ἄρα ἡ γνῶσις εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε κοινὴ καὶ ἀπόλυτος.

β) Ἡ περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρία εἶνε ἐπίσης καὶ μία ὑπόθεσις πρὸς ἐξήγησιν τῶν συμβεβηκότων τῆς φύσεως. Αἱ ἰδέαι εἶνε νόμοι πρὸς τοὺς ὁποίους συμμορφοῦνται τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Εἰς τὴν φύσιν ὑπάρχει τάξις· ἡ τάξις ὅμως αὕτη δὲν εἶνε ἀποτέλεσμα τῆς συστάσεως αὐτῆς τῆς φύσεως. Ὑπάρχει ἄρα ἓνας ὑπερφυσικὸς κόσμος ὁ ὁποῖος ἐπιβάλλει τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐπὶ τοῦ κόσμου τῆς φύσεως. Εὐρίσκομεν, ἐπὶ παραδείγματι, ὅτι διάφορα συμβεβηκότα εἰς τὴν πείραν ἀποκλείουν ἄλληλα, χωρὶς νὰ εἶνε καθ' οὐσίαν ἀντίθετα: τὸ χιόνι ἀποκλείει τὴ φωτιὰ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι τὸ νερὸ σβύνει τὴ φωτιὰ· καὶ ὅμως δὲν ὑπάρχει τίποτε εἰς τὸ χιόνι ὡς χιόνι ἢ εἰς τὴν φωτιὰν ὡς φωτιὰν τὸ ὁποῖον νὰ ἐξηγῆ τὸν τοιοῦτον ἀποκλεισμόν. Μὲ ἄλλας λέξεις δὲν ὑπάρχει κανεὶς λόγος πού νὰ ἐξηγῆ διατὶ τὰ ἐμπειρικὰ φαινόμενα ὡς φαινόμενα, παρουσιάζουν οἷονδὴποτε εἶδος κανονικότητος (Φαίδων 103 δ· ἐνταῦθα ὁ Πλάτων θὰ συνεφώνει πρὸς τὸν Hume καὶ τὸν Kant), καὶ παρουσιάζουν τάξιν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Πλάτωνος εἶνε ὅτι ὁ ἀμοιβαῖος καὶ τακτικὸς ἀποκλεισμός τῆς χιόνος καὶ τοῦ πυρὸς προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ χιών μεταλαμβάνει τοῦ ψυχροῦ καὶ τὸ πῦρ μεταλαμβάνει τοῦ θερμοῦ, καὶ ἐπὶ πλέον ὅτι τὸ ψυχρὸν καὶ τὸ θερμὸν ἀπολύτως καὶ ἀφηρημένως λαμβανόμενα εἶνε ἀμοιβαίως ἀντίθετα. Μὲ μίαν λέξιν, τὰ φυσικὰ φαινόμενα ἐμφανίζουσιν κανονικότητα εἰς τὰς σχέσεις των ἢ ὁποία δύναται νὰ ἐξηγηθῆ μόνον διὰ τῆς μεθέξεως αὐτῶν εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν. Οὕτω καὶ ὁ Kant συνῆγε τὴν τάξιν πού ἐνεφάνιζεν ἡ πείρα ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν πρὸ πάσης πείρας ὑπάρχουσαν ἐνότητα τῆς ἀντιλήψεως.

Ἡ θεωρία τῶν ἰδεῶν, κατὰ ταῦτα, δὲν εἶνε θεωρία a priori. Το κῶρος της στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἱκανότητός της νὰ ἐξηγήσῃ τὰ φαινόμενα· διὰ τὸν Πλάτωνα δὲ φαίνεται νὰ ἔχη ἀκριβῶς τὸν βαθμὸν ἐκεῖνον τῆς βεβαιότητος τὸν ὁποῖον εἶνε ἱκανὴ νὰ ἔχη μία ὑπόθεσις. Ὅμιλεῖ περὶ τῆς θεωρίας τῶν ἰδεῶν ὡς τῆς ἰσχυροτέρας καὶ ἀσφαλεστέρας ἀρχῆς ποὺ εἶνε δυνατόν νὰ παραδεχθῇ κανεὶς (Φαίδων 100 A, D) καὶ εἶνε βέβαιος ὅτι ποτέ δὲν θὰ ἀνατραπῇ αὕτη. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀποτελεῖ παρὰ μίαν μόνον ἀποψιν τοῦ ζητήματος: αἱ κυριαρχοῦσαι ἀρχαὶ εἰς οἷονδήποτε πεδῖον τῆς γνώσεως εἶνε δυνατόν νὰ δοκιμασθοῦν εἴτε διὰ τῆς κατιούσης μεθόδου, δι' ἀναφορᾶς εἰς τὸν κόσμον τῆς πείρας — δηλαδή δι' ἐπαληθεύσεως· εἴτε διὰ τῆς ἀνιούσης διαδικασίας κατὰ μῆκος τῆς τετμημένης γραμμῆς· δηλαδή εἶνε δυνατόν νὰ συναχθοῦν ἐκ πρώτων ἀρχῶν, τοῦθ' ὅπερ εἶνε σύμφωνον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ φανερόν (Φαίδων 101 D). Ἡ πρώτη μέθοδος μᾶς δίδει τὴν πιθανότητα (ἢ ὁποῖα ὅμως δυνατόν νὰ εἶνε ἰσχυρά)· ἡ δευτέρα μᾶς δίδει τὴν ἀπόλυτον ἀπόδειξιν καὶ βεβαιότητα. Ὁ Πλάτων ἐξετάζει καὶ ἐρευνᾷ τὴν περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίαν καὶ κατὰ τὰς δύο αὐτὰς μεθόδους.

Εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχωμεν σαφῆ ἀντίληψιν τοῦ θέματος τῆς ἐρεῦνης μας. Ὁ Πλάτων ἀρύεται τὰ παραδείγματά του περὶ ἰδεῶν ἀπὸ εὐρύτατον πεδῖον. Τὰ ἐξῆς εἶνε μερικὰ ἐκ τῶν παραδειγμάτων του: δικαιοσύνη, κάλλος, ὑγεία, δύναμις, ἀνάστημα, βούς, λευκόν, ἰσότης, περιττός (ἀριθμός), δύο. Κατὰ ταῦτα αἱ ἰδέαι εἶνε καὶ κανονιστικαὶ καὶ περιγραφικαὶ (ἄνκαι κατὰ τελευταῖον λόγον ἢ διάκρισις αὕτη δὲν ἔχει κανένα νόημα). Τὰ εἶδη εἶνε ἐπίσης εἴτε τῆς ἠθικῆς εἴτε τῆς φυσικῆς. Ἐν τῷ συνόλω, εἰς τοὺς πρώτους του διαλόγους ὁ Πλάτων ἀντιλαμβάνεται τὰς ιδέας ἰδίως κατ' ἔντασιν. Αἱ χρησιμοποιούμεναι λέξεις εἶνε «ἰδέα, μορφή, εἶδος, οὐσία». Εἰς τοὺς μετέπειτα διαλόγους ἐξετάζει αὐτὰς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως· οὕτω ἀναφέρεται εἰς τὰς ιδέας ὡς εἰς «ἐννάδας, μονάδας, γένη» κλάσεις. Τὰ εἶδη λοιπὸν εἶνε καὶ χαρακτηριστικὰ καὶ κλάσεις. Ὅλα ὅμως τὰ χαρακτηριστικὰ δὲν εἶνε καὶ εἶδη: ἀφ' ἑνὸς μὲν ἔχομεν χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα εἶνε ἀφηρημένα καὶ γενικά: αὐτὰ εἶνε τὰ εἶδη· ἀφ' ἑτέρου ὅμως ἔχομεν χαρακτηριστικὰ τὰ ὁποῖα εἶνε μοναδικὰ καὶ ἐκ τῆς πείρας· αὐτὰ εἶνε τὰ εἰδικὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ἀντικειμένων τῆς πείρας («ὀρώμενα εἶδη.

Πολιτ. 410 D.). Κατὰ ταῦτα ὁ κόσμος τῶν ἰδεῶν δὲν ἐξαντλεῖ τὸν κόσμον τῶν χαρακτηριστικῶν. Ὑπάρχει τὸ ἐρυθρὸν ὡς νοητὸν καὶ τὸ ἐρυθρὸν ὡς αἰσθητὸν· ἡ ἐρυθρότης γενικῶς καὶ ἡ εἰδικὴ αὐτὴ ἐρυθρότης τοῦ τριανταφύλλου τούτου. Ὑπάρχει τὸ ἀπόλυτον κάλλος, ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ ὠραιότης τοῦ χρώματος τὸ ὁποῖον βλέπω (Φαίδων, 100 C): ὑπάρχει ἡ ἀπόλυτος ἰσότης, ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ ἰσότης τῶν δύο τούτων τεμαζίων ξύλου τὴν ὁποίαν ἀντιλαμβάνομαι· ὑπάρχει ἡ ἰδεώδης κλίνη, ὑπάρχει ὁμως καὶ ἡ κλίνη τὴν ὁποίαν κατεσκεύασεν ὁ ξυλουργός· καὶ ἡ τελευταία αὐτὴ ἐπίσης εἶνε ἓνα ὑπόδειγμα ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι δυνατόν νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν τέχνην τοῦ ζωγράφου: ὑπάρχουν τὰ ἐκτὸς τοῦ χρόνου παραδείγματα ὡς ἐπίσης καὶ τὰ δημιουργημένα τοιαῦτα (Τιμ. 28-29). Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ἐκτὸς τῆς ἰδεώδους τάξεως καὶ ὑπεράνω αὐτῆς ὑπάρχουν τὰ εἰδικὰ κατασκευάσματα καὶ ἡ τάξις τῆς φύσεως. Ὁ Πλάτων ποτὲ δὲν ἀναπτύσσει τὰ ὅσα περιλαμβάνονται εἰς τὴν ἀντίθεσιν αὐτὴν· δὲν φαίνεται μάλιστα νὰ ἔχη σαφῶς ἀντιληφθῆ αὐτὴν· ἡ ἀντίθεσις εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ ὑπονοεῖται μᾶλλον παρ' ὅ,τι εἶνε ὀητῶς ἐκπεφρασμένη. Διὰ τοῦτο καὶ συνήθως ἀναφέρεται εἰς τὰ εἶδη καὶ εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ ὡς εἰς ἰσοδύναμα.

* * *

1) Τὰ εἶδη εἶνε πράγματα· καθ' ἑαυτά· δηλαδὴ δὲν εἶνε σχετικὰ πρὸς ὅ,τιδήποτε ἄλλο. Εἶνε ὅ,τι εἶνε. Τὰ εἶδη ἔχουν ἐσωτερικὸν περιεχόμενον: τὸ κάλλος εἶνε καθωρισμένη φύσις, τὴν ὁποίαν ἐννοεῖ κανεὶς καθ' ἑαυτήν, καὶ συνισταμένη ἀφ' ἑαυτῆς. Εἰς τὸ πεδῖον τῆς πείρας τὸ μέγα εἶνε σχετικὸν πρὸς τὸ μικρὸν· εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν τὸ μέγεθος εἶνε ἀπόλυτον. Τὰ εἶδη εἶνε ἀπόλυτα, ἐν σχέσει α) πρὸς τὰ πράγματα, β) τὰς διανοίας γ) πρὸς τὰ ἄλλα εἶδη. Ἄς ἴδωμεν τὴν σχέσιν τῶν εἰδῶν πρὸς τὰ πράγματα: τὰ εἶδη δὲν εἶνε κεχωρισμένα ἀπὸ τὰ πράγματα οὐχ ἦττον ὁμως ἔχουν τὸ εἶναι τους ἐν ἑαυτοῖς. Αἱ ὁμοιομορφίαι (ταυτότητες) αἱ ὁποῖαι ἐπαναλαμβάνονται ἐν τῇ ῥοῇ εἶνε συνεστημέναι ἀνεξαρτήτως τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὴν ῥοήν. Ὅταν τὸ ψυχρὸν τοῦτο ἀντικείμενον παρέλθῃ παραμένει ἄθικτος ἡ οὐσία τοῦ ψυχροῦ· ὁμοίως, ἐὰν προστεθῆ ἓνα ἀκόμη ψυχρὸν ἀντικείμενον εἰς τὰ

ὑπάρχοντα ἤδη τοιαῦτα, κατ' οὐδὲν μεταβάλλεται ἢ φύσις τοῦ ψυχροῦ. Τὸ ψυχρὸν τοῦτο ἀντικείμενον γίνεται θερμόν· τὸ ψυχρὸν ὁμως εἶνε καὶ παραμένει ψυχρόν. Κατὰ ταῦτα τὰ πράγματα χρησιμεύουν ὡς παραδείγματα τῶν εἰδῶν τὰ ὅποια ὁμως δὲν ὑπάρχουν ὡς ἐξ ἐκείνων. Ἡ φύσις τῆς δικαιοσύνης παραμένει ἢ ἴδια ὅποιαιδήποτε καὶ ἂν εἶνε αἰσυνθῆκαι τῆς πόλεως ἢ τοῦ ἀτόμου εἰς τὰ ὅποια ἐπικρατεῖ. Ἐὰν θέλωμεν νὰ καθορίσωμεν ἂν ἡ πόλις αὐτὴ εἶνε δικαία δὲν θὰ ὑπάρχει ἀνάγκη νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν ἐποχὴν, τὴν γεωγραφικὴν θέσιν ἢ τὸν κώδικα τῆς πόλεως ταύτης.

Ἡ ἀνεξαρτησία τῶν εἰδῶν ἀπὸ τὰ πράγματα γίνεται ἐπὶ πλέον καταφανὴς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὰ εἶδη εἶνε γνώμονες ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων εἶνε δυνατόν νὰ ἐκτιμηθοῦν τὰ πράγματα. Ἐχομεν λοιπὸν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ ὄντος καὶ τοῦ ἰδεώδους. Τὸ μέτρον διὰ τοῦ ὁποίου θὰ μετρηθῇ μία ὑπάρχουσα κατάστασις πραγμάτων δὲν εἶνε σχετικὸν οὔτε πρὸς τὴν κατάστασιν αὐτὴν οὔτε πρὸς οἵανδήποτε ἄλλην κατάστασιν καθόσον εἶνε δυνατόν νὰ διατυπωθῇ τὸ ἐρώτημα ἂν ἡ ὑπαρξις ὡς σύνολον εἶνε καλή. Κατὰ ταῦτα, τὰ μέτρα εἶνε καθωρισμένα καθ' ἑαυτὰ ἀσχέτως πρὸς οἵανδήποτε ὑπάρχουσαν πραγματικότητα.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὴν σχέσιν τῶν εἰδῶν πρὸς τὴν διάνοιαν. Τὰ εἶδη γινώσκονται· κατ' οὐσίαν μάλιστα ἢ γνῶσις τῶν εἰδῶν εἶνε ἔμφυτος. Ἐχομεν λοιπὸν τὴν ὑπαρξιν τῶν εἰδῶν ἐντὸς τῆς διάνοιας. Τὰ νοήματα εἶνε τὰ εἶδη ἀπὸ ἀπόψεως τῆς ἐνυπαρξεως αὐτῶν ἐντὸς τῆς διάνοιας. Τὸ νὰ ἰσχυριζώμεθα ὅτι τὰ νοήματα εἶνε ἔμφυτα ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ νὰ διατεινώμεθα ὅτι ἡ διάνοια εἶνε μαζὶ μὲ τὴν πραγματικότητα. Αὐτὸ ποὺ λέγομεν «ἀνακάλυψις» τοῦ πραγματικοῦ εἶνε κἄτι ἀνύπαρκτον. Ἐὰν λάβωμεν ὡς ἀφετηρίαν τὴν διάνοιαν ὡς κεχωρισμένην ὄντοτητα θὰ καταλήξωμεν εἰς τὴν διάνοιαν ὡς κατανοοῦσαν τὰ ἴδια ἑαυτῆς περιεχόμενα. Εἶνε ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς μίαν ἔμφυτον αἴσθησιν (intuition) τοῦ πραγματικοῦ. Ἡ θεωρία περὶ τοῦ ἔμφυτου τῶν ἰδεῶν εἶνε ἢ θεωρία περὶ τῆς οὐσιώδους συναφείας τῆς διανοίας πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ διανοία ἐξ αὐτῆς τῆς φέσεώς της γινώσκει τὸν κόσμον· οὕτω δὲ ἡ διάνοια ὑπερβαίνει ἑαυτὴν καὶ κοινωνεῖ πρὸς ἐκεῖνο ποὺ δὲν εἶνε αὐτή. Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι ἢ γνῶσις εἶνε ἀνάμνησις ἐκείνου τὸ ὅποιον ἢ διάνοια ἐθεάσατο εἰς προ-

γενεστέραν ζωὴν ὅταν ἦτο χωρισμένη ἀπὸ τὸ σῶμα. Τὰ ἀνωτέρω εἶνε δυνατόν νὰ ἐρμηνεύσωμεν κατὰ γράμμα, προτιμώτερον ὅμως εἶνε νὰ τὰ θεωρήσωμεν ὡς μῦθον ἀποδίδοντα τὴν θεωρίαν τῆς συνενώσεως τῆς διανοίας πρὸς τὴν πραγματικότητα. Ἡ γνῶσις δὲν εἶνε κανὲν τυχαῖον συμβαμβηκός, ἢ κανὲν γεγονὸς ποὺ δυνατόν νὰ συμβῆ εἰς τὴν διάνοιαν ἢ καὶ νὰ μὴ συμβῆ: περιλαμβάνεται εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν φύσιν τῆς διανοίας.

Ἡ θεωρία τῆς ἐνυπάρξεως τῶν εἰδῶν ἐντὸς τῆς διανοίας εἶνε ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῆ διὰ τῆς θεωρίας περὶ τοῦ ἀπολύτου χαρακτηρισμοῦ τῶν εἰδῶν. Ἡ διάνοια γινώσκει τὰ εἶδη τὰ ὁποῖα δὲν κατασκευάζει: τὰ εἶδη ἔχουν τὸ εἶναι τους ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ των. Ἐὰν ἡ γνῶσις κατεσκεύαζε τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς δὲν θὰ ἦτο γνῶσις: διότι ἡ γνῶσις εἶνε σχέσις πρὸς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἶνε ὅπως εἶνε ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν τὸ διανοεῖται τις ὡς τοιοῦτον. Δὲν ἔχομεν τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ εἶδους ὡς τοιούτου (ὡς εἶδους) καὶ τοῦ εἶδους ὅπως εἶνε. Δὲν ὁμιλοῦμεν μόνον περὶ τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας ἀλλὰ περὶ τῆς γνώσεως ὡς τοιαύτης: αἱ ιδιότητες τῶν ἀριθμῶν εἶνε ἀναγκαιότητες τῆς ὁποίας οὔτε οἱ θεοὶ εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἀποκρούσουν (Νόμοι 818 A). Τὰ εἶδη εἶνε ἀπόλυτα διὰ τὸν Θεόν.

Δυνατόν νὰ προβληθῆ ἢ ἀντίρρησης ὅτι δὲν μοῦ εἶνε δυνατόν νὰ γνωρίσω ἓνα ἀντικείμενον «ἔξω» ἀπὸ ἐμένα εὕρισκόμενον: ἡ γνῶσις εἶνε κατ' ἀνάγκην μία ἀλλοίωσις τῆς διανοίας: τὸ δι' ἀντικείμενόν της εἶνε περιεχόμενον τῆς διανοίας. Οὕτω, κατὰ τὸν Descartes, ἡ διάνοια εἶνε οὐσία τῆς ὁποίας ἡ σκέψις εἶνε μία ιδιότης. Εἰς τὴν γνῶσιν, ἡ διάνοια εὕρισκεται κεκλεισμένη ἐν ἑαυτῇ. Μία τοιαύτη ἀντίρρησης στηρίζεται μόνον ἐὰν δεχθῶμεν τὴν λογικὴν τοῦ τύπου ὑποκείμενον—κατηγορούμενον: οἰαδήποτε ἀλήθεια περὶ ὄντοτήτος τινος ἐκφράζει μίαν ιδιότητα (κατηγορούμενον) περὶ αὐτῆς: συνεπῶς δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρχει σχέσις μεταξὺ μίας ὄντοτήτος καὶ ἄλλης ὄντοτήτος. Εἰς τὸν Πλάτωνα δὲν ὑπάρχει καμμία ἀπόδειξις περὶ τῆς ὑπάρξεως τοιαύτης τινὸς λογικῆς τύπου ὑποκείμενον—κατηγορούμενον: τοῦναντίον μάλιστ' ἔστι πάροχον ἀφθονοὶ ἀποδείξεις ὅτι ἡ λογικὴ του (ἐφ' ὅσον εἶνε κατ' ἀρχὴν δυνατόν νὰ εἴπωμεν ὅτι ὁ Πλάτων εἶχε σύστημα λογικῆς) ἦτο μία λογικὴ τῆς συνθέσεως. Τὰ εἶδη κοινωνοῦν πρὸς ἀλλήλα, τὰ

ἀντικείμενα ἀντιγράφουν τὰ εἶδη· ἡ ψυχὴ κατανοεῖ τὰ εἶδη.

Τέλος τὰ εἶδη δὲν εἶνε σχετικὰ τὰ μὲν πρὸς τὰ δέ. Φυσικά, ὅπως εἶπομεν ἤδη, τὰ εἶδη κοινωνοῦν πρὸς ἄλληλα. Διὰ τὸν κοινωνήσουν ὁμοῦς εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε, ἕκαστον εἶδος εἶνε μία φύσις καθ' ἑαυτὴν ἢ ὁποῖα ἀντιτίθεται πρὸς τὰ ἄλλα εἶδη. Ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ταύτην ἕκαστον ἐκ τῶν εἰδῶν εἶνε ἓνα ἄτομον, «ἕκαστον» (Πολιτ. 479 E). ἕκαστον εἶδος εἶνε ἓν τι. Ἡ κοινωνία δὲν εἶνε συγχώνευσις· κατὰ τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν πρὸς ἄλληλας σχέσεις τὰ εἶδη διατηροῦν τὴν ταυτότητά των. Οὕτω εἰς τὸν Τίμαιον (52 A) λέγει ὁ Πλάτων ὅτι «ἓν μὲν εἶναι τὸ κατὰ ταῦτ' εἶδος ἔχον, οὔτε εἰς ἑαυτὸ εἰσδεχόμενον ἄλλο ἄλλοθεν οὔτε αὐτὸ εἰς ἄλλο ποιῶν».

2) ἕκαστον εἶδος ἀποκλείει τὸ ἀντίθετόν του. Εἰς τὸν συγκεκριμένον κόσμον μας τὰ ἀντίθετα γεννῶνται ἐκ τῶν ἀντιθέτων· π.χ. ὁ θάνατος ἐκ τῆς ζωῆς. Εἶνε ὁμοῦς ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν μεταξὺ τῶν ἀντιθέτων ὡς τοιούτων καὶ τῶν πραγμάτων εἰς τὰ ὁποῖα τὰ ἀντίθετα εἶνε παρόντα (Φαίδων 103 B)· καὶ λέγομεν τότε ὅτι τὰ ἀντίθετα ὡς τοιαῦτα δὲν γεννοῦν τὰ μὲν τὰ δέ. Καὶ γενικώτερον, εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης τὰ ἀντίθετα εἶνε συγχρόνως παρόντα· «εἰς τὸν Σιμμίαν ὑπάρχει ταυτοχρόνως καὶ τὸ μέγεθος καὶ ἡ σμικρότης», ἀφοῦ «ὁ Σιμμίας εἶνε μεγαλείτερος (ὑψηλότερος) τοῦ Σωκράτους καὶ μικρότερος τοῦ Φαίδωνος» (Φαίδων 102 B). Τὸ μέγεθος ὁμοῦς ὡς τοιοῦτον δὲν ἐπιδέχεται τὴν σμικρότητα καὶ δὲν ὑφίσταται ἀπὸ μέρους τῆς ἀλλοίωσίν τινα. Τὸ γεγονὸς ὅτι ἕκαστον εἶδος ἀποκλείει τὸ ἀντίθετόν του εἶνε σπουδαῖον· εἶνε ἡ ἀρχὴ κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐν ἕκαστον εἶδος εἶνε εἰδικὴ καὶ καθωρισμένη φύσις καὶ ἡ ὁποῖα καθιστᾷ δυνατὰς σαφεῖς καὶ ἀπ' ἀλλήλων διακεκριμένας ἰδέας. Ἐνῶ ἐξ ἐναντίας τὰ ἐκ τῆς πείρας χαρακτηριστικὰ εἶνε διαφορούμενα· τὸ ὠραῖον φαίνεται ἄσχημον, τὸ δίκαιον ἄδικον, τὸ διπλοῦν φαίνεται ἐξ ἴσου ἡμισυ ὅσον καὶ διπλοῦν (Πολιτ. 479 B).

3) Πλὴν τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν ἀντιθέτων ἔχομεν ἐπὶ πλέον καὶ ἀπόλυτον διαφορὰν τοῦ ἑνὸς εἶδους ἀπὸ τὸ ἄλλο. ἕκαστον εἶδος εἶνε «ἑαυτὸ» καὶ συνεπῶς διάφορον καὶ διακεκριμένον ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο· ἡ λευκότης εἶνε «ἕτερον» ἀπὸ τὴν στρογγυλότητα. ἕκαστον εἶδος

εἶνε ταυτὸν πρὸς ἑαυτὸ καὶ διάφορον ἀπὸ κάθε ἄλλο εἶδος. Ἐδῶ ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ τὴν κατηγορίαν τοῦ «καθαροῦ» ἐπὶ τῆς ὁποίας τόσον ἐπιμένει ὁ Πλάτων. Ἡ τελεία καὶ ἰδεώδης καθαρότης ἐπιτυγχάνει νὰ πραγματοποιηθῇ εἰς τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν κατὰ τοῦτο ὅτι ἕκαστον εἶδος εἶνε «ἀμιγές» οἷουδήποτε ἄλλου καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶνε ἀπλοῦν. Ἐκαστὸν εἶδος εἶνε ὠρισμένως ἑαυτό. Οὕτω λέγει ὁ Πλάτων ὅτι «σμικρὸν ἄρα καθαρὸν λευκὸν μεμιγμένον πολλοῦ λευκοῦ λευκότερον ἅμα καὶ κάλλιον καὶ ἀληθέστερον γίνεταί» (Φιλ. 53 Α, Β). Ἐν ἀντιθέσει πρὸς αὐτὰ τὰ ἐκ τῆς πείρας χαρακτηριστικὰ εἶνε ἀκάθαρτα καὶ σύνθετα Ἡ χαρὰ εἶνε ἀναμεμιγμένη μὲ λύπην, διότι ἡ χαρὰ εἶνε ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν λύπην. Τὸ ἐμπειρικὸν (φαινόμενον) χροῶμα αὐτοῦ τοῦ τραπέζιοῦ εἶνε καφετί· τὸ χροῶμα αὐτὸ εἶνε ἕνα συγκεχυμένον μίγμα ἀπὸ καφετί μὲ μαῦρο καὶ κίτρινον. Κάθε ἐμπειρικὸς χαρακτηρισμὸς εἶνε ἀνάμικτος· δὲν εἶνε ποτὲ ὠρισμένως τοῦτο ἢ ἐκεῖνο· δὲν εἶνε δυνατόν νὰ περιγραφῇ ὑπὸ καμίας ὠρισμένης ἐννοίας ἢ ὑπὸ ομάδος τινὸς ἐννοιῶν. Ὁ τάδε εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καλός· ἕνας ἄλλος εἶνε ἔξυπνος ἀλλὰ καμμία φορὰ καὶ ἀνόητος. Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ Ὅμηρος κουτουλάει καμμιὰ φορὰ!

Τὸ πρᾶγματι πραγματικὸν εἶνε λοιπὸν κατὰ τὸν Πλάτωνα ἀπλοῦν, ἀδιαίρετον καὶ ἄνευ μερῶν («ἄμερές» Σοφ. 245 Α). Τὰ εἶδη εἶνε στοιχεῖα, ὅπως τὰ γράμματα μιᾶς συλλαβῆς. Ἡ ἀντίρρησης ὅμως προέρχεται ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Πλάτων ὀρίζει τὰ εἶδη· εἰς τὸν Σοφιστήν (221 Β) ἐπὶ παραδείγματι μᾶς δίδει μακροσκελῆ καὶ πολύπλοκον ὀρισμὸν τῆς ἀλιείας (ἀγκυστρευτικῆς) ὡς ἑνὸς εἶδους θηρεύσεως ἀπὸ μέρους τοῦ ἀνθρώπου ἑνὸς ὠρισμένου εἶδους ζώου. Εἰς τὸν ὀρισμὸν δὲν ἀναλύει ἄρα γε ὁ Πλάτων τὸ εἶδος τοῦτο τῆς ἀλιείας εἰς μέρη, καὶ ἐὰν ναί, δὲν εἶνε ἄρα ἡ ἰδέα τοῦ ἀλιεύειν εἶδος σύνθετον; Εἰς τὴν ἀντίρρησιν ταύτην εἶνε δυνατόν νὰ ἀπαντήσωμεν κατὰ δύο τρόπους. Ἡ μία ἀπάντησις θὰ εἶνε ὅτι ἐνῶ πρᾶγματι ἕνα εἶδος εἶνε σύνθετόν τι, τὰ μέρη του ὅμως εἶνε συνηνωμένα εἰς ἀδιάσπαστον ἐνότητα καὶ ἀποτελοῦν ἕν ὅλον (Σοφ. 245 C). Αὕτη νομίζομεν ἐπίσης ὅτι εἶνε ἡ ἐννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡ ψυχὴ περιγράφεται ὡς ἀποτελουμένη ἀπὸ διακεκριμένα μέρη (λόγος, πνεῦμα, θυμὸς) καὶ ὅμως ὡς ἀπλῆ. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν θὰ εἴπωμεν ὅτι τὸ εἶδος εἶνε ἀπλοῦν ἐν τῇ

ἐννοία ὅτι, καίτοι σύνθετον, ἀποτελεῖ ἐν ὅλον, ἐξυπονοουμένου συγχρό-
 νως ὅτι τὸ ὅλον εἶνε κάτι περισσότερον ἀπὸ ἓνα ἄθροισμα μερῶν.
 Μία ἄλλη ἀπάντησις, ἴσως καὶ καταλληλοτέρα, θὰ εἶχεν ὡς ἑξῆς: Βε-
 βαίως ἓνα εἶδος εἶνε δυνατὸν γὰ ὁρισθῆ· ἀλλὰ τὸ νὰ ὁρίσῃ κανεὶς δὲν
 σημαίνει νὰ ἀναλύσῃ· σημαίνει μίαν συσχέτισιν (κοινωνίαν) πρὸς ἄλλα
 εἶδη. Ὁ ὁρισμὸς διαπιστώνει οὐσιώδεις σχέσεις. Μία δεδομένη ἰδέα
 ὁρίζεται ὑπὸ τῆς σχέσεώς της πρὸς διάφορα γένη τῶν ὁποίων εἶνε
 αὐτὴ ἓνα εἶδος. Τὸ τοιοῦτον ἀνάγκη νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς σχέσις μεταξύ
 ἀνεξαρτητῶν εἰδῶν. Κατὰ ταῦτα ἡ ἰδέα τῆς «ἀγκιστροεπικῆς», καίτοι
 εἶνε δυνατὸν νὰ ὁρισθῆ, εἶνε ἀπλή.

* * *

Ἄς συγκρίνωμεν τώρα τὸν κόσμον τῶν εἰδῶν πρὸς τὸν κόσμον τῆς
 δόξης, καθ' ὅσον ὁ τελευταῖος οὗτος μεταλαμβάνει τοῦ μὴ ὄντος. Ἐνα
 συγκεκριμένον ἀντικείμενον ὑπάρχει «διὰ» κάτι τι ἄλλο· ὑπάρχει λοιπὸν
 «διὰ» κάποιον δεδομένον ὃν τὸ ὅποιον ἀντιλαμβάνεται. Δὲν ἔχει ἀνε-
 ξάρτητον φύσιν: εἶνε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον φαίνεται εἰς μίαν διάνοιαν ὅτι
 εἶνε. «Ὡστε εἴ τις εἶναί τι ὀνομάζει, τινὶ εἶναι ἢ τινὸς
 ἢ πρὸς τι ὀητέον αὐτῷ» (Θεαίτ. 160 B). Ὁ κόσμος τῆς δόξης
 στερεῖται ἀντικειμενικότητος· ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι ὅλαι αἱ ἐντυπώσεις εἶνε
 ἐξ ἴσου ἔγκυροι· δὲν ὑπάρχει πλάνη εἰς τὰς αἰσθήσεις· ἐπὶ πλέον αἱ
 ψευδαισθήσεις τοῦ παράφρονος καὶ αἱ εἰκόνες τῶν ὀνείρων ἔχουν ἴσον
 κῦρος πρὸς τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἐν ἐγρηγόρσει εὗρισκομένου καὶ σώας
 ἔχοντος τὰς φρένας ἀνθρώπου. Ἡ διάκρισις μεταξύ φαινομένου καὶ
 πραγματικότητος καθὼς καὶ μεταξύ ἀληθείας καὶ πλάνης καταπίπτει.
 Ἀπὸ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐντυπώσεων τῶν αἰσθήσεων τίποτε δὲν ἀπο-
 κλείεται. Ἐὰν δέ, γενικεύοντες, ἐπεκτείνωμεν τὴν σχετικότητα τῶν αἰ-
 σθήσεων εἰς σχετικότητα τῶν δοξασιῶν, τότε μία γνώμη εἶνε ἀληθῆς
 ἐφ' ὅσον τὴν ὑποστηρίζω, ὅλαι δὲ αἱ γνώμαι, εἴτε σύμφωνοι εἴτε ἀντι-
 φασικαί, εἶνε ἀληθεῖς. Κάθε διανοουμένη διάνοια εἶνε ἀλάνθαστος. Ἡ
 διάκρισις μεταξύ τοῦ ἀμαθοῦς καὶ τοῦ σοφοῦ, καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἢ ἐννοία
 τοῦ εἰδικοῦ, χάνουν τὴν σημασίαν των, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπάρχει πλέον
 μία πεποίθησις καλλιτέρα ἀπὸ μίαν ἄλλην. Ἐχομεν μίαν δημοκρα-
 τίαν τῶν διανοιῶν· ἐπίσης ὁμως καὶ μίαν δημοκρατικὴν ἰσότητά με-

ταξὺ τῶν ἐντυπώσεων. Ἡ κριτικὴ δὲν ἔχει πλέον λόγον ὑπάρξεως.

Εἰς ἓνα τοιοῦτον κόσμον δὲν ὑπάρχουν πλέον κοινὰ ἀντικείμενα. Κάθε μία ἐντύπωση εἶνε μοναδικὴ διὰ τὸ ὑποκείμενον τὸ ὁποῖον ἔχει ἀντίληψιν αὐτῆς: ἕκαστος ἀντιλαμβανόμενος ἔχει διάφορον κόσμον. Ὁ κοινὸς εἰς πάντας κόσμος διαλύεται εἰς μίαν πληθὺν ἀτομικῶν κόσμων. Ἀφοῦ δὲ δὲν ὑπάρχουν ἀνεξάρτητα μέτρα δὲν ὑπάρχει καὶ τόπος διὰ τὴν πειθῶ ἐκτός ὑπὸ μορφὴν καθαρῶς προσωπικῆς ἐπιρροῆς. Ὅ,τι εἰσέρχεται εἰς τὸν κόσμον μου ἔχει κῦρος δι' ἐμὲ καὶ μόνον. Δὲν ὑπάρχει συζήτησις οὔτε κἂν συνομιλία. Ἡ διάνοια εἶνε κλεισμένη μέσα εἰς τὸν ἰδικόν της κόσμον. Ἐκαστος ἄνθρωπος εἶνε αὐτάρκης ὅσον ἀφορᾷ τὴν γνῶσιν· ἐκάστη διάνοια εἶνε μόνη· ἕκαστον γνωστικὸν ὑποκείμενον καθορίζει τὰ ἰδικά του κριτήρια.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ ἰδιαίτερος κόσμος εἶνε κατατεμαχισμένος εἰς πλῆθος κόσμων ἀσυνδέτων καὶ ἀσυμμέτρων πρὸς ἀλλήλους. Εἰς τὸν Σωκράτην ἀσθενοῦντα τὸ αὐτὸ ἀντικείμενον φαίνεται διάφορον παρ' ὅ,τι φαίνεται εἰς τὸν Σωκράτην ὑγιαίνοντα: ἡ δὲ μία παράστασις δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μέτρον διὰ τὴν ἄλλην. Δι' ἐκάστην κατάστασιν τοῦ ἀντιλαμβανομένου ἀνθρώπου ὑπάρχει καὶ ἓνας διάφορος κόσμος· καὶ δὲν μᾶς μένει πλέον παρὰ ὁ σολιππισμὸς τῆς παρούσης στιγμῆς.

Δὲν ὑπάρχει κοινόν τι ἐγὼ τὸ ὁποῖον νὰ συνενῶνει τὰς διαφόρους αὐτοῦ ἐντυπώσεις ἢ τὰ διάφορα αὐτοῦ χρονικὰ τμήματα: καθ' ἐκάστην στιγμὴν τὸ ἐγὼ εἶνε νέον καὶ διάφορον. «Ὅταν ἀντιλαμβάνομαι ἓνα ἄλλο πρᾶγμα, γίνομαι καὶ ἐγὼ ἄλλος» (Θεαιτ. 160 Α). Ἡ ἀνάμνησις δὲν εἶνε ἐπαναφορὰ τοῦ παρελθόντος ἀλλ' εἶνε ἡ παράστασις μίας νέας εἰκόνας. Κατὰ ταῦτα δὲν ὑπάρχει συνοχὴ μεταξὺ τῆς παρούσης καὶ τῆς παρελθούσης ἱστορίας τοῦ ἐγώ. Μὲ μίαν λέξιν δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓν μόνον ἀντικείμενον κοινὸν εἰς πολλὰς διανοίας οὔτε ἓν μόνον ἐγὼ κοινὸν εἰς πολλὰς ποικίλας ἐντυπώσεις—ὑπάρχει μόνον μία σειρά φαινομένων εἰς μίαν σειρὰν ἀπὸ ἐγώ. Καὶ οὕτω ἔχομεν τὸ παράδοξον ἀποτέλεσμα ὅτι ἡ σχετικότης συνεπάγεται ἀπόλυτον πληθωρισμόν.

Εἰς ἓνα κόσμον ὅμως σχετικότητος τὰ πράγματα πλημμυρίζουν τὰ ὄριά των καὶ μεταβάλλονται τὸ ἓν εἰς τὸ ἄλλο. Εὐρίσκονται οὕτω εἰς διαρκῆ ῥοὴν καὶ δὲν εἶνε ποτὲ τὰ αὐτά. Ὁ Πλάτων παραβάλλει τὸν

κόσμον τῆς δόξης πρὸς τὸ πέλαγος τῆς ἀπεριορίστου ἀνομοιότητος (Πολ. 273 D). Διαρκῶς γίνεται κάτι νέον, μία ἀπόλυτος πληθὺς ποιότητων. Ἐκαστον ἀντικείμενον ἔχει μοναδικὸν χαρακτῆρα· δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐπανάληψις οὔτε ἀναγνώρισις. Δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ εἰσέλθωμεν δις εἰς τὸν αὐτὸν ποταμόν· οὔτε καὶ μίαν φορὰν μάλιστα· διότι εἰς τὸ πέλαγος τῆς ὄξης δὲν ὑπάρχουν καταστάσεις αἱ ὁποῖαι νὰ εἶνε δυνατόν νὰ ὑποδειχθοῦν ἢ νὰ χαρακτηρισθοῦν. Δὲν μᾶς εἶνε δυνατόν νὰ ὁμιλήσωμεν οὔτε περὶ «τούτου» οὔτε περὶ «οὗτω». Ὁ κόσμος τῆς ὄξης δὲν εἶνε τίποτε καὶ τίποτε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῆι περὶ αὐτοῦ.

* * *

Θὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὰς ἀναλύσεις καὶ τὰς κρίσεις τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν καταστάσεων ἐφ' ὅσον αὗται συντείνουν πρὸς ἐπεξήγησιν τῶν γενικῶν μεταφυσικῶν αὐτοῦ θεωριῶν. Ἡ ὄρεξις, εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν κόσμον τῆς δόξης καὶ τὴν γενικὴν μεταφυσικὴν κατάστασιν. Συνεπῶς πρέπει νὰ ἀναμένωμεν νὰ συναντήσωμεν εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ὄρεξεως, τὰ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τῆς σχετικότητος, τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύψαμεν εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης.

Ὁ Πλάτων παραβάλλει τὰ ἐπιθυμητικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου πρὸς πολυκέφαλον τέρας. Αἱ ὄρεξεις εἶνε ποικίλαι καὶ δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπαχθοῦν ὑπὸ μίαν ὀνομασίαν. Ὅπως ὁ κόσμος τῆς δόξης οὗτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος στερεῖται καθωρισμένου χαρακτῆρος. Οἷαδὴποτε δεδομένη ὄρεξις γεννᾶται ἔκ τινος κενοῦ, ἡ δὲ ἱκανοποίησις αὐτῆς ἔγκειται εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κενοῦ τούτου. Οὔτω πίνω νερὸν διὰ νὰ σβύσω τὴν δίψαν μου. Ἡ συνείδησις ὅμως μίας ὄρεξεως δὲν εἶνε οὔτε ἀποκλειστικῶς εὐχάριστος οὔτε ὀδυνηρά· εἶνε καὶ τὰ δύο· ὑπάρχει ὁ πόνος τοῦ παρόντος κενοῦ καὶ ἡ εὐχαρίστησις τῆς προβλεπομένης πληρώσεως. Εἰς τὸν κόσμον τοῦ ἀληθῶς πραγματικοῦ αἱ διάφοροι καὶ ἀντίθετοι ἰδέαι εἶνε κεχωρισμέναι· εἰς τὸν κόσμον ὅμως τῆς δόξης ὅλα συγχωνεύονται. Ἡ χαρὰ καὶ ἡ λύπη συμβαδίζουν. Οὔτω ὁ Πλάτων περιγράφει τὸν φθόνον ὡς μίαν ψυχικὴν κατάστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν καὶ λυποῦμαι καὶ χαίρω διὰ τὰ ἄτυχήματα τῶν φίλων μου. Ἡ ἐπιθυμία στερεῖται ἀγνότητος.

Ἐπὶ πλέον αἱ ὀρέξεις εἶνε βεβαρυμέναι μὲ σχετικότητα. Ἡ εὐχαρίστησις, ἡ ὁποία συνοδεύει τὸ σβύσιμο τῆς δίψας δὲν εἶνε οὐσιαστικὴ ιδιότης· ὑπάρχει μόνον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν πόνον, τὸν ὁποῖον ὑποκαθιστᾷ. Ἡ ἱκανοποίησις μίας ὀρέξεως συνίσταται εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ μίαν λύπην. Ὅταν δὲ ὑποκαθιστᾷ τὴν λύπην, ἡ εὐχαρίστησις ὑποκαθιστᾷ ἑαυτὴν διότι παραχωρεῖ τὴν θέσιν τῆς εἰς νέαν λύπην. Οὕτω ἡ ζωὴ τῆς ὀρέξεως ἐμφανίζει τὸν μεταβατικὸν χαρακτήρα τῶν γεγονότων ἐν τῷ χρόνῳ. «Διὰ τῆς πράξεώς μου αὐτῆς τοῦ νὰ πῶ ὕδωρ εὐρίσκουν τὸ τέλος των καὶ ἡ λύπη καὶ ἡ εὐχαρίστησις». Ἡ δὲ νέα λύπη, τὴν ὁποίαν προκαλεῖ ἡ ἀνάμνησις τῆς ἐξαφανισθείσης εὐχαριστήσεως γεννᾷ μίαν νέαν ἐπιθυμίαν. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν τὸ σβύσιμο μίᾳς οἰασδήποτε ὀρέξεως εἶνε μία ἀτελεύτητος διαδικασία, διότι εἰς κανὲν ἀπὸ τὰ διάφορα στάδια ἡ ἱκανοποίησις δὲν εἶνε γνησία. Ὁ Πλάτων παρομοιάζει τὴν ὄλην ἐνέργειαν πρὸς τὸ νὰ χύνη κανεῖς νερὸ μέσα σ' ἓνα δοχεῖο ποὺ τρέχει· αὐτὸ τὸ ὅτι «τρέχει» εἶνε ἡ ἀποψις τοῦ μὴ-ὄντος εἰς τὴν ὄρεξιν.

Ἡ ζωὴ τῆς ὀρέξεως εἶνε μία συνεχῆς ῥοή. Μία ὄρεξις δὲν ἔχει καμμίαν ἐσωτερικὴν ἀρχὴν μέτρου ἢ μᾶλλον ἐπεκτείνεται διαρκῶς, καὶ ἀναποφεύκτως φέρει εἰς ὑπερβολήν. Ἡ φιλοδοξία εἶνε ἄνευ ὁρίων· ὅσον περισσότερον ἱκανοποιεῖται ἡ ἐπιθυμία πρὸς ἀπόκτησιν ἰσχύος τόσον περισσότερον ζητεῖ νὰ κατακτήσῃ νέους κόσμους. Αἱ ὀρέξεις εἶνε ἀχόρταγοι· ὡς ἐπὶ παραδείγματι ἡ ἀγάπη τοῦ χρόματος ὅταν παρουσιάζει τὴν μορφὴν τῆς φιλαργυρίας. Καὶ πάλιν, ὁ ἀχόρταγος χαρακτήρ τῆς ὀρέξεως προκύπτει ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ ὄρεξις δὲν ἔχει πραγματικὸν τέλος· ἡ ὄρεξις δὲν εἶνε παρὰ μίᾳ ἀκατάσχετος ἐπιθυμία νὰ γλυτώσῃ κανεῖς. Ἐξ οὗ καὶ ἡ ὄρεξις ἐμφανίζει τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀπεῖρου.

Κατὰ ταῦτα τὸ ἐπιθυμητικὸν μέρος τοῦ ἀνθρώπου ἐμφανίζει μὴ καθαρότητα μὲ ὡς συνέπειαν ἀκαθοριστίαν τῆς φύσεως, σχετικότητα, ῥοήν, αὐταπάτην. Ἐπὶ πλέον, ἡ ζωὴ τῆς ὀρέξεως εἶνε ἐσωτερικὴ διάσπασις. Ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος εὐρίσκεται εἰς κατάστασιν διαρκοῦς —καίτοι μὴ κεκηρυγμένου—πολέμου τόσον πρὸς τοὺς λοιποὺς ἀνθρώπους ὅσον καὶ πρὸς τὸν ἑαυτὸν του (Νόμοι 625 E, 626 A). Ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος, τόσον εἰς τὰς ἐξωτερικὰς ὅσον καὶ εἰς τὰς ἐσωτερι-

κὰς του σχέσεις, εὐρίσκεται εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ζούγλας, διότι αἱ ὀρέξεις εἶνε ὡς ἐκ τῆς φύσεώς των, ἀνταγωνιστικά. Μία ὁμὰς ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ἔφεραν ἐπὶ ταῦτὸ μόνον αἱ ὀρέξεις των, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἀποτελοῦν κοινωνίαν: μία ὀρεξις θέτει ἑαυτὴν ὡς κᾶτι τὸ ἀπόλυτον· δὲν ἀναγνωρίζει τὰς ἀξιώσεις οἰουδήποτε ἄλλου συμφέροντος· τὰ μεταχειρίζεται μόνον ὡς ὄργανα διὰ τὴν ἰδίαν ἑαυτῆς ἱκανοποίησιν. Κατὰ ταῦτα, ἕξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεώς της ἡ ἐπιθυμία εἶνε ἐγωϊστικὴ—βυθισμένη εἰς τὸν ἑαυτὸν της—ἐνῶ ἡ ζωὴ τοῦ λόγου εἶνε περιληπτικὴ, λαμβάνει δηλαδὴ ὑπ' ὄψιν της τὰ συμφέροντα τοῦ συνόλου. Ὁ ἐγωϊσμός εἰς τὴν συμπεριφορὰν εἶνε ὅ,τι εἶνε ὁ σολιπσισμός εἰς τὴν γνῶσιν. Εἰς τὸν κόσμον τῆς σχετικότητος, εἰς τὸν ὁποῖον οἰουδήποτε ἀντικείμενον εἶνε ὅ,τι φαίνεται εἰς τὸν ἀντιλαμβανόμενον ἀνθρώπον ὅτι εἶνε, ἕκαστον ἄτομον ἔχει τὸν ἰδιαίτερον αὐτοῦ κόσμον, οἱ δὲ ἀντιλαμβανόμενοι ποτὲ δὲν συναντῶνται ἐπὶ κοινοῦ τινος πεδίου. Καθ' ὅμοιον τρόπον, ὅταν τὴν ζωὴν κυβερνᾷ ἡ ὀρεξις, τὰ ἄτομα εἶνε χωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων, εὐρίσκονται εἰς κατάστασιν ἐμπόλεμον διότι οἱ σκοποὶ των εἶνε ἰδιωτικοί.

Ἡ ὀλιγαρχικὴ πόλις εἶνε κράτος διηρημένον, ἐστερημένον κοινότητος σκοποῦ· οἱ πλούσιοι ἐκμεταλλεύονται τοὺς πτωχοὺς· οἱ πτωχοὶ ἐξανίστανται ἐναντίον τῶν πλουσίων καὶ ἀρπάζουν τὰς περιουσίας των. Ἡ ὀλιγαρχικὴ κοινωνία παρουσιάζει τὴν διάσπασιν τοῦ κράτους εἰς διαφόρους ομάδας, ἕκαστη τῶν ὁποίων ἐπιδιώκει ἰδίους σκοπούς. Εἰς τὴν ὀλιγαρχικὴν κοινωνίαν κυριαρχεῖ τὸ ἐλατήριον τοῦ κέρδους· ἡ κοινωνία αὕτη εἶνε κτητικὴ καὶ ἐγωϊστικὴ κοινωνία. Ἀντιστοίχως δὲ τὸ ὀλιγαρχικὸν ἄτομον εἶνε ἀνθρώπος μικρός, μίζερος, φιλάργυρος· συσσωρεύει πλοῦτη, ἀλλὰ δὲν τὰ ἐξοδεύει· δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν υἱὸν του μερικὰς ἀθώας καὶ ἀβλαβεῖς εὐχαριστήσεις διότι θεωρεῖ ταύτας ὡς σπατάλην, ἀγνοεῖ δὲ καὶ διὰ τὸν ἑαυτὸν του τὴν ἐπιθυμίαν τοιούτων ἀβλαβῶν εὐχαριστήσεων. Ὁ ὀλιγαρχικὸς ἀνθρώπος εἶνε τὸ αὐστηρόν, ὑπερβαλλόντως ἐργατικὸν ὄν πού καταπνίγει ὅλας τὰς ὀρέξεις ἐκτὸς ἐκείνων πού ἀφοροῦν ἐπικερδῆ ἐργασίαν. Ἡ αὕτη στενότης ἐκδηλοῦται καὶ εἰς τὸν χαρακτῆρα τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον ἡ στενότης αὕτη προσλαμβάνει μίαν περισσότερον ἐπιθετικὴν μορφήν. Ὅτι ὁ ὀλιγαρχικὸς ἀνθρώπος

ἀγνοεῖ, ὁ τυραννικός ἄνθρωπος τὸ καταπολεμεῖ δραστηρίως μὲ πρόθεσιν νὰ τὸ καταστρέψῃ. Ἡ φύσις τόσον τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ὅσον καὶ τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποστῆ στρέβλωσιν ὡς ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εὐρίσκονται καὶ οἱ δύο κεκλεισμένοι ἐντὸς τοῦ κόσμου τῶν ἰδίων αὐτῶν ἀτομικῶν συμφερόντων· στεροῦνται τοῦ χαρακτηριστικοῦ τῆς αὐτο-ὑπερβάσεως ὅπως εὐρίσκομεν αὐτὸ εἰς τὸν φιλόσοφον ὁ ὁποῖος ἐπιστρέφει εἰς τὸ σπήλαιον καὶ μεταλαμβάνει τῶν ἐργασιῶν καὶ τῶν τιμῶν τῶν ἐκεῖ φυλακισμένων.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν κριτικὴν τοῦ Πλάτωνος διὰ τὴν δημοκρατίαν. Ὁ δημοκρατικός ἄνθρωπος εἶνε τὸ ἐκ διαμέτρου ἀντίθετον τόσον τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ὅσον καὶ τοῦ τυραννικοῦ ἀνθρώπου. Ὅπου ἐκεῖνοι εἶνε ἀποκλειστικοὶ οὗτος τὰ περικλείει ὅλα. Εἶνε ἀνίκανος νὰ εἴπῃ ὅχι εἰς οἵανδήποτε ὄρεξιν· ὅλαι αἱ ἐπιθυμίαι εἶνε ἔγκυροι καὶ πρέπει νὰ ἰκανοποιηθοῦν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δημοκρατικός ἄνθρωπος δὲν ἔχει καθωρισμένην φύσιν· παραδίδεται τόσον εἰς τὰς καλὰς ὅσον καὶ εἰς τὰς κακὰς ἐπιθυμίας. Εἶνε ἢ συγχώνευσις ὅλων τῶν τύπων· εἶνε συγχρόνως φιλόσοφος, ἀθλητὴς καὶ ἀκόλαστος. Στερεῖται, κατὰ ταῦτα, ἀπλότητος· εἶνε τὰ πάντα καὶ συνεπῶς τίποτε. Ὁ δημοκρατικός ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἀνεξάρτητον ὑπαρξιν· εἶνε ἀνοικτὸς εἰς τὰς ποικίλας ἐπιρροὰς τοῦ περιβάλλοντος καὶ εἰς τὰς ὑποβολὰς τῶν φίλων του· τὸ εἶναι του ὑφίσταται μόνον ἐν σχέσει πρὸς τὰς περιβαλλούσας ταύτας συνθήκας. Κατὰ ταῦτα εἶνε τὰ πάντα, δι' ὅλους καὶ δι' ὅλας τὰς περιστάσεις. Εἶνε πληθύς. Οὕτω ὁ Πλάτων παρομοιάζει τὴν δημοκρατικὴν πόλιν πρὸς ἓνα κατάστημα ὅπου πωλοῦνται ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἐμπορεύματα, διότι ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία ἔχει μεγάλην ποικιλίαν ἐθίμων καὶ ἰδιοτροπιῶν· ἀνέχεται πᾶσαν οἵανδήποτε συμπεριφορὰν ὅσονδήποτε ἐκκεντρικὴ καὶ ἂν εἶνε. Συνέπεια τούτου εἶνε ὅτι ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία καὶ τὸ δημοκρατικὸν ἄτομον εἶνε γραφικοὶ καὶ μαγευτικοί· ἡ ποικιλία τῶν ὅμως δὲν εἶνε παρὰ μία ἀρνητικὴ ιδιότης διὰ τὸν λόγον ὅτι προέρχεται ἀπὸ ἔλλειψιν ἐκλεκτικῆς τινος ἀρχῆς. Ἐκάστη ἐπιθυμία εἶνε ἔγκυρος, ἕκαστον ἄτομον πρέπει νὰ ἐκδηλώσῃ τὸν ἑαυτὸν του. Δὲν ὑπάρχει κριτικὴ, δὲν ὑπάρχει αὐτο-πειθάρχῃσις. Ὁ παραλληλισμὸς μεταξὺ τῆς δημοκρατικῆς ἀπόψεως καὶ τῆς τοῦ ἐμπειρισμοῦ εἶνε προφανής· κατὰ τὴν μίαν οἵανδήποτε ἐπιθυμία ἀνάγκη νὰ ἰκανοποιηθῇ.

κατὰ τὴν ἄλλην κάθε ἀντίληψις εἶνε ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρισθῆ. Καὶ αἱ δύο ἀπόψεις εἶνε ὀλοκληρωτικαὶ (totalitaire) καὶ αἱ δύο ὁμως εἶνε ἀναρχικαὶ διότι ἀρνοῦνται τὴν ὑπαρξιν ἀντικειμενικῶν μέτρων.

Μία δημοκρατικὴ κοινωνία εἶνε ὑπὲρ τῆς ἰσότητος· ὅλαι αἱ ἐπιθυμῖαι καὶ ὅλα τὰ ἄτομα ἔχουν τὰ αὐτὰ δικαιώματα. Οἱ γεροντότεροι ἐπηρετοῦν τοὺς νεωτέρους· οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητάς· οἱ ἀμαθεῖς τυγχάνουν τῶν αὐτῶν ἐνδείξεων σεβασμοῦ ὅπως καὶ οἱ σοφοί· οἱ γὰρ ἄδαροι περιπατοῦν μάζι μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οὕτω καὶ εἰς ἓνα κόσμον ὅπου κυριαρχεῖ ἡ σχετικότης, ὅπου κάθε πρᾶγμα εἶνε ὅ,τι φαίνεται πῶς εἶνε, ὅλα τὰ δεδομένα καὶ ὅλαι αἱ γνῶμαι εὐρίσκονται ἐπὶ τῆς αὐτῆς βάσεως καὶ οἵαδήποτε κριτικὴ εἶνε ἀποκεκλεισμένη. Αἱ γνῶμαι ἑνὸς ἀμαθοῦς εἶνε ἀληθεῖς ἀπὸ τῆς ἀπόψεώς του· ὅλοι οἱ ἀνθρώποι εἶνε ἕξ ἴσου σοφοί.

Ἄς ῥίψωμεν ἐν βλέμμα εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῶν καλῶν τεχνῶν. Ὁ ζωγράφος δημιουργεῖ τὸ ἀντίγραφον ἑνὸς ἀντιγράφου. Ἐργάζεται μὲ ψευδαισθήσεις ἐνῶ ὁ φιλόσοφος ἐργάζεται μὲ πραγματικότητας. Ἄς διαιρέσωμεν τὸ ἔργον τοῦ ζωγράφου εἰς δύο μέρη: εἰς τὸ στάδιον τῆς παρατηρήσεως καὶ εἰς τὸ στάδιον τῆς δημιουργίας. Ὁ ζωγράφος παρατηρεῖ τὴν συγκεκριμένην κλίνην τὴν ὁποίαν κατασκεύασεν ὁ ξυλουργὸς κατ' ἀπομίμησιν τῆς ἰδεώδους κλίνης. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ ζωγράφος δὲν παρατηρεῖ τὴν συγκεκριμένην κλίνην ὅπως εἶνε ἀλλ' ὅπως φαίνεται αὕτη ἀπὸ τοῦ σημείου ποὺ τὴν παρατηρεῖ. Οὕτω τὸ σχῆμα τῆς εἶνε στρεβλωμένον· ἀλλὰ καὶ τὸ χρῶμα τῆς εἶνε στρεβλωμένον ὡς ἐκ τῆς ἀντιθέσεώς του πρὸς ἄλλα χρώματα. Κατὰ ταῦτα ὁ ζωγράφος βλέπει τὸ ἀντικείμενον ὅπως τοῦτο ἐμφρονίζεται ἀπὸ ἰδιαιτέρας ἀπόψεως.

Ἄς ἐξετάσωμεν τώρα τὸν ζωγράφον ὡς παραγωγόν. Ἐκεῖνο ποὺ κατασκευάζει ὁ ζωγράφος δὲν εἶνε πραγματικόν τι ἀντικείμενον ἀλλ' ἀπλῶς ἡ παράστασις ἑνὸς πραγματικοῦ ἀντικειμένου. Ἡ εἰκὼν μίας κλίνης δὲν εἶνε κλίνη, ὅσον ὀλίγον εἶνε πραγματικὴ κλίνη ἢ ἀντανάκλασις αὐτῆς ἐντὸς κατόπτρου. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ ζωγράφος δὲν κατασκευάζει κάτι τὸ πραγματικόν· δὲν εἶνε «δημιουργός» (ὅπως ὁ τεχνίτης). Τόσον ὡς παρατηρητὴς ὅσον καὶ ὡς κατασκευαστὴς ὁ ζωγράφος ἐργάζεται μὲ ψευδαισθήσεις.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὴν ἀποψιν τῆς ποιητικῆς διαθέσεως. Ὁ ποιητής, ὡς ἐκ τῆς αἰσθηματικότητός του εἰσέρχεται ἐντὸς τῶν σκηνῶν τὰς ὁποίας περιγράφει· τὸ δὲ ἀκροατήριον, πὺ παρακολουθεῖ τὸ δράμα, ὑποφέρει μαζὶ μὲ τὸν ἥρωά του. Τὰ αἰσθήματα ὅμως αὐτά, εἴτε τοῦ ποιητοῦ εἴτε τοῦ κοινου, εἶνε ψευδο-αἰσθήματα. Ἡ καλλιτεχνία εἶνε ἀπάτη, ἢ ὅπως ὁ Πλάτων τὴν ἀποκαλεῖ, εἶνε «παιδιά». Δὲν εἶνε σοβαρὰ ἐργασία καὶ στερεῖται ἀληθείας καὶ εἰλικρινείας. Τὰ αἰσθήματα τοῦ ποιητοῦ δὲν εἶνε πραγματικά. Αἱ ἀντιλήψεις του ἀφοροῦν μόνον τὴν ἐμφάνισιν καὶ ὄχι τὴν πραγματικότητα· τὰ δημιουργήματά του δὲν εἶνε ἀληθῆ, εἰλικρινῆ πλάσματα.

Οὕτω λοιπὸν βλέπομεν ὅτι αἱ κρίσεις τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, ἡ ἀνάλυσις του τῶν ὀρέξεων, αἱ σκέψεις του ἐπὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς, ἡ κριτικὴ του ἐπὶ τῶν καλῶν τεχνῶν, ὅλα στηρίζονται ἐπὶ τῆς ὄντολογίας του καὶ εἶνε συνέπειαι αὐτῆς. Αἱ ἡδοναὶ τῶν αἰσθήσεων καὶ ὁ κόσμος τῆς δόξης εἶνε ἕξ ἴσου παροδικά. Ὁ δημοκρατικὸς ἄνθρωπος, καὶ ὁ κόσμος ὡς συλλαμβάνει αὐτὸν ἢ ἐκ τῶν αἰσθήσεων ἀντίληψις εἶνε ἕξ ἴσου «πολλὰ» ἐστερημένα ἀποκλειστικότητος. Τόσον ἡ ζωὴ τοῦ ὀλιγαρχικοῦ ἀνθρώπου ὅσον καὶ ὁ κόσμος εἰς τὸν ὁποῖον κυριαρχεῖ ἡ σχετικότης εἶνε κατατετμημένα εἰς ἰδιαίτερα ἐγὼ ἢ ὁμάδας. Ἡ σπουδαιότης τῶν μεταφυσικῶν θεωριῶν τοῦ Πλάτωνος ἔγκειται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ φῶς τὸ ὁποῖον ὀρίπτουν αὐταὶ ἐπὶ τῶν ἀπόψεών του σχετικῶς πρὸς τὰ συγκεκριμένα ἠθικὰ ζητήματα. Ἐλέχθη—καὶ συμφωνοῦμεν πρὸς αὐτὸ—ὅτι ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος δὲν ἀποτελεῖ σύστημα. Καὶ ὅμως εἶνε σύστημα ὡς ἐκ τοῦ ὅτι ἡ σκέψις του ἔχει συνοχήν. Ἐὰν λέγοντες σύστημα, ἐννοοῦμεν ἓνα σύνολον σαφῶς διατυπωμένων ἰδεῶν, εὗρισκομένων μεταξὺ των εἰς σχέσιν προτάσεων καὶ συμπεράσματος, τότε ἀναντιρρήτως ἡ σκέψις του δὲν εἶνε συστηματικὴ. Οὐχ ἦττον ὅμως εἶνε συστηματικὴ ὡς ἐκ τοῦ ὅτι τὰ διάφορα τμήματα ἀποτελοῦν ἓνα σχέδιον τοιοῦτον ὥστε αἱ ὄντολογικαὶ αὐτοῦ θεωρίαι καὶ αἱ συγκεκριμέναι αὐτοῦ ἀπόψεις νὰ ἐνισχύωνται ἀμοιβαίως.

* * *

Εἰς τὰς προηγουμένας παραγράφους ἐμελετήσαμεν τὰ εἶδη καὶ τὰ